

Romernas kamp genom historien

Recension *Vi är romer- möt människorna bakom myten*

Forum för levande historia

Stockholm till och med 12 december 2015

För skolklasser från åk 7-9, gymnasiet och allmänheten

Under århundraden har romerna varit offer för fördomar, hat och förföljelse. Nu vill utställningen *Vi är romer* sprida ljus över romernas historia och krossa de myter som finns i samhället idag.

Jag sitter tillsammans med en skolklass från högstadiet och lyssnar på vår föreläsare, Kipa Blomerus. Det är bara ett år sedan jag själv var gymnasieelev och tillhörde en av utställningens särskilda målgrupper. Kipa inleder med att fråga klassen – "Hur ser bilden av romer ut idag?" Tiggare, fattiga, tjuvar, zigenare, annorlunda klädstil, kringresande, landlösa, utsatta, förtryckta och annorlunda, kommer som förslag från eleverna.

Men var kommer dessa fördomar ifrån? Kipa tar med mig och klassen genom romernas historia, och visar hur det kommer sig att vi ser på romer på det sätt vi gör idag.

Romerna härstammar från Indien. Under 700-talet fram till 1000-talet ägde landets största emigration rum. Indien blev erövrat av muslimer, vilket ledde till krav på att landets invånare skulle byta religion. Men många vägrade och flydde till Kreta, i Osmanska Riket.

Det var på Kreta som fördomarna började. Romerna ansågs kunna magi och hela, något som sågs som en pakt med djävulen, då bara Gud kunde hela. Men det var såklart bara en missuppfattning. Helandet berodde på romernas kunskap om växter och örter, och magin bestod helt enkelt i att romerna spådde i händer.

Men romerna fortsatte sin vandring, och många tog sig till Rumänien. På 1300-talet förslavades romerna där, ett slaveri som varade ända fram till år 1864. Det rumänska slaveriet av romerna var jämlikt i grymhet med Amerikas svarta slaveri och pågick över 200 år längre. Den som föddes av slav, föddes som slav. Dock finns det inte mycket nedskrivet om det rumänska slaveriet.

År 1512 kom de första romerna till Sverige. I Stockholm levde ett 30-tal familjer under bra förhållanden i tio år. Men det är när Martin Luther i Tyskland säger att "den präst som värnar om sitt land låter ingen människa från denna grupp gifta sig kyrkligt, döpas, eller begravas på helig mark", som det börjar se illa ut för romerna igen. De romer som bodde i Stockholm börjar tvångsförflyttas till Karelen för att stå vakt vid gränsen mot ryssen.

På 1600-talet ökade hatet gentemot de resande och en lag infördes där "Den som träffar på en romsk man får hänga denne utan att riskera straff. Romsk kvinna och barn får fördrivas ur landet."

Men hur kunde hatet mot romerna eskalera så ?

Kipa ger klassen en utmaning. Läraren ska viska en mening i örat på personen bredvid henne, och denne ska i sin tur viska vidare samma mening. När viskningen gått genom hela gruppen, har mer än halva meningen gått förlorad eller modifierats. Detta på 13 personer. "Hur ser det ut när en historia går genom tusen människor? Eller miljoner?", frågar Kipa.

Den här övningen kommer jag ihåg att vi lekte ofta på förskolan och i lågstadiet. Men jag har aldrig tänkt på hur väl leken visar hur lätt det är att en historia blir till en helt annan, på bara några få personer.

Enligt en undersökning tillhör romerna den folkgrupp som avskys mest i hela världen, tillsammans med somalier. Romerna räknas idag som en nationell minoritet med särskilt skydd i

Sverige, i syfte att i modern tid distansera sig från hatet och de tidigare assimileringförsöken.

År 1914 infördes ett inreseförbud till Sverige för romer. Dessutom infördes en så kallad "3-veckorsregel". Den innebar att romerna inte fick bo i en och samma kommun i mer än tre veckor, vilket innebar att barnen till exempel inte kunde gå i skolan. Något som finns beskrivet i böckerna om Katitzi. Inte förrän 1965 upphörde den här regeln.

När Sverige öppnade gränsen mot Finland för invandring igen var man nervös för en kommande massinvandring. Men så blev aldrig fallet. Istället för tvångssterilisering och en konstant förföljelse som i Sverige, hade romerna fått det bättre i Finland. Bara fyra familjer åkte till Sverige direkt efter gränsöppningen.

På slutet av 1960-talet och början på 1970-talet började romernas förhållanden i Sverige att förbättras. De blev inkluderade i de mänskliga rättigheter som alla andra svenskar har och barnen fick börja gå i skolan.

Men i Rumänien är förhållandena för romerna fortfarande hemska. Där omfattas de inte ens av de mänskliga rättigheterna, och betraktas inte som människor med samma rättigheter som andra.

Något som gjorde stort intryck på mig var när Kipa berättade om romernas sätt att tänka, leva och klä sig. Romerna har alltid värdesatt respekten gentemot de äldre väldigt högt, precis som vi i Sverige gjorde för inte så länge sen. Att bära den stora kjolen är ett permanent val som de finska romska kvinnorna kan göra. När kvinnan väl har valt att bära kjolen kommer hon att bära den i offentliga sammanhang i hela sitt liv. Något som jag inte tror att många känner till, är romernas syn på renlighet. Enligt romerna är allting nedanför kjolen smutsigt. En rom ställer aldrig sin matkasse på golvet. En rom torkar heller aldrig golvet med en disktrasa. På samma

sätt stoppar en rom aldrig mat under kjolen.

Denna berättelse gav en stark känsla. För kanske den vanligaste, och starkaste fördomen gentemot romer är att de stjälar, och stoppar stöldgodset just under kjolen. Den här berättelsen hjälpte mig att förstå hur förvrängd och felaktig synen på romer har blivit genom århundraden av förföljelse och förakt, på grund av ett levnadssätt som vi inte förstod.

Att följa med på Kipas guidning gav väldigt mycket. När jag sedan gick runt själv och läste om historiska händelser och romers egna berättelser kände jag att föreläsningen hade varit ett bra komplement till utställningen, och jag rekommenderar verkligen att ta chansen att följa med på en guidning.

Teodor Fredriksson